

Թէր կէօթէն էր անհատական կեանքին մէջ. Գառուտ տիեզերական շրջանակին մէջ: Արդէն իր ամբողջ կեանքին ալ գործն է, որու վրայ մտածեր ու խորհեր է միշտ, և տարիներուն հետ փոփոխած, այլա- կերպած, ճշդած: Ինքն իր մէջ նկատելով այդ գործը կարծես միութիւն չունի, եթէ չտեսնենք մէջը կէօթէի հոգին որ անոր միութիւն կու տայ: Դրած է մէջը ինչ որ զօրաւոր կրած է ու բարձր խորհած, իր կեանքին և գիտութեան փորձառութիւնն և համադրութիւնը, իր արուեստին և բա- նաստեղծութեան լոյսը, ու մանաւանդ դրած է փոխն ի փոխ յաջորդութիւնը ցաւերուն և ուրախութեանց, որոնք զիրար կը ծնանին և զիրար կը գլեն ու կը գե- րազանցեն, և հուսկ կ'արժարծեն մահ- կանացուներու սրտին մէջ ամէնէն պինդն և մշտատեւը իղձերէն՝ երջանիկ Ըլլալու փափագն և կամքը, որ ամէնէն վերջ ող- ջակիզուելու, ինքզինք իրեն նուիրելուն մէջ կը կայանայ: Նուիրուելը, զոհուելը կէօթէ իր կեանքին մէջ չըմբռնեց, բնու- թիւնն և արուեստը զայն իրեն գագացու- ցին. այս տեսակետով Գառուտ գուցէ կէօթէն ալ բարձր է:

Կէօթէի կեանքն և արուեստը վերթերէն և Գառուտէն զատ ունեցան ուրիշ ապ- րումներ և փթթումներ ալ. իփիգենի, Ե- ղերերգները, Դասսոն, կէօցը, եւն, սահ- մանափակ չմնաց նեղ շրջանակի մը մէջ. իրաւ է տիրապետելու համար պէտք է չափաւորուիլ, սակայն պէտք է սխալ ըմբռնել այդ սահմանաւորումը. աստիկա ամփոփել կը նշանակէ միակ առարկայի մը վրայ այն բազմերանգ լոյսերը՝ զոր խորհրդածեր ենք: «Ամէնէն նպաստա- ւորուած հանճարը այն է, կ'ըսէ ինք, որ ամէն ինչ կ'իրացնէ և կ'անձնաւորէ, իր բոլոր կարողութիւնները վերանորոգելով և զարգացնելով». այս տեսակետով կըր- նանք զինքը նկատել ամէնէն բախտաւորը. վերջին դարերուն ընդհանրական միտքն է: Ինք ձկտեցաւ ամէն բանի, իր հոգւոյն

ինչպէս և իր գործին մէջ կ'ապրի պատ- մական իրականութիւնը բովանդակ կեան- քին, հոգին բոլոր իրերուն, երաժշտու- թիւնը տիեզերքի բոլոր ձայներուն՝ ներ- դաշնակ և միաձոյլ, շքեղ և հրապուրիչ. և որովհետեւ ձայնը տիեզերական է, հե- տեւաբար և մարդկային է. ձայն մը միայն չկրցաւ զգալ. ամէն ինչ ըմբռնեց, կ'ըսէ Սենթ Պէօֆ, բաց ի քրիստոնեայէն. աս- կից պակասը սիրոյ և ցաւի եղբայրակ- ցութեան հոգեկանութեան:

Կէօթէ ճանչցած է իր և իր գործին մե- ծութիւնը. բայց ինք անհատին չ'ընծայեր ամէն ինչ. հաւաքական արտադրութիւն մը կ'ուզէ նկատել նոյն իսկ հանճարի մը գործը. ահա ինչ կ'ըսէ մահէն ամիս մը առաջ. «Լաւ ինչ կայ մեր մէջ, եթէ ոչ զօրութիւնն և իղձը մեզի ձգելու արտաքին աշխարհի միջոցները և զանոնք օգտա- ւործելու մեր ամենաբարձր նպատակին: Բուն համար: Իրաւունք ունիմ խօսելու իմ անձիս վրայ և համեստօրէն զգացածս յայտնելու: Ճիշտ է որ կեանքիս երկար շրջանին բանքը մ'ըրի որոնց վրայ կրնամ պարծիլ: Սակայն ուղիղ խօսելու համար ինչ ունիմ որ ճշմարտապէս իմս Ըլլայ, բայց եթէ այն ընդունակութիւնն և ճա- շակը որոնցմով կը տեսնեմ և կը լսեմ, կը զանազանեմ և կ'ընտրեմ ու կ'ոգե- տրեմ կեանքով տեսածս և լսածս, ու ճար- տարութեամբ զանոնք կը պատկերացնեմ: Դրածս երբեք միայն իմ իմաստութեանս չեմ վերադրեր, այլ ինծմէ դուրս հազա- րաւոր իրերու և անձերու՝ որոնք անոր նիւթը ինծի հայթայթեցին... Իրապէս յի- մարութիւն է պրպտելը թէ մարդս իրմէ թէ ուրիշներէ առած է, ինքնիրմէ՝ կը գործէ թէ ուրիշներու միջոցաւ. կարեւորն է զօրաւոր կամք մ'ունենալ ինչպէս նաեւ ճարտարութիւն և յարատեւութիւն՝ մը- տադրածը գործադրելու համար. մնացածը անկարելոր է»:

2. ԿԻՐԵՂ ՔԻՊՐԵԱՆ

## ՆՄՈՅՇՆԵՐ ԿԵՕԹԷԻ ՔՆԱՐԷՆ

### ԽՐԱՏ

Ինչո՞ւ ճամբուդ մէջ միշտ յառաջ կը դիմես.  
Բարին քեզի, տե՛ս, մօտ է.  
Ընդունայմ տեղ զամի այլու՛ր կը փնտռես.  
Չամի բռնել դու սորովէ՛.

### ՆՄԱՆ ՆՄԱՆԻ ՀԵՏ

Հողին ծոցէն վաղայարոյց  
Դեռարուսիկ ընծիւղ մ'էր մոր  
Բաժակներով շրմորհագոծ  
Որ ծաղկեցաւ ընդփոյթ աղուոր.  
  
Նկաւ մեղու մ'եւ քնքշօրէն  
Բաժակներուն զիրկը մըտած  
Ծըծեց քեղուն փոշին ծոցէն. —  
Միմեամց համար էին ծըմած:

### ԱՐԻՈՒԹԻՒՆ

Հեռու քեզմէ ամէն հոգեր,  
Ու կոյս, ամոխս դաշտին մէջէն՝  
Ուր երբեք հետք մը չէ դրոշմեր  
Յամդգնագոյն իսկ մարդերէն.  
Դու իմքդ հորդէ քեզի շաւիղ.  
  
Ո՛վ իմըս սիրտ, մըխիթարուէ՛,  
Թէ մոյմ իսկ մա՛ւրդ շառաչէ,  
Ամիկա դեռ խաղաղութիւն չէ.  
Նւ թէ երբեք ամ խորտակուի  
Քեզ հետ պիտի չըխորտակուի:

### ԿԱՆԽԱՀԱՍ ԳԱՐՈՒՆ

Օրեր հեշտագին  
Այսպէս շո՛ւտ դարձաւ.  
Ինձ կու տա՞յ արփին  
Ամտառ ու բլրակի.  
  
Կը յորդի առում,  
Ջիւղ են ալիքներն.  
Հովիտն է սա մոյմ,  
Նո՞յմ և այս մարգեր.  
  
Կապոյտ հովասում,  
Նրկիմք և եթեր.  
Ընծիմ մէջ խաղում  
Ոսկի ձկնիկներ.  
  
Դիւթուած ամտառին  
Նրգը թռչնիկին  
Նրգն է երկնային  
Ծաւալ մէջն օդին:

Կամաչ սաղարթին  
Ծոցին՝ մեղուաց պար  
Բզգալով ծաղկին  
Կը ծրծէ մեկտար.  
  
Դողում մը մեղմիկ  
Այիւր է բռնած,  
Դիւր և միրճ քաղցրիկ  
Հոգւոյն պարզեւած.  
  
Արդ կայտառ քամին  
Շունչով զովագին  
Ընդփոյթ կը թաղուի  
Դալարի ծոցին.  
  
Բայց կրկին իսկոյն  
Սրտիս կը դառնայ.  
Մոռա՞յք, օգնութիւն,  
Արքշիւ եմ անա՛:

### ՊՐՈՍԵԹԵՈՍ<sup>1</sup>

Պատէ՛ երկի՛մքըդ ամպացած շոգիով  
Ո՛վ Արամազդ, և մամուկի մ'համգումակ  
Որ կառափներն ոքոզներու կը ջարդէ՛  
Շամթահարէ՛ կաղնիմ ու սէգ բարձունքներ,  
Խնայես պիտի, սակայն, հողիս, տընակիս՝  
Չոր կերտած չես, խնայես և իմ ակուլիս,  
Բոցը որուն քեզ մախամով կը լեցմէ:

Ո՛վ աստուածներ, արեգակին տակ ոչինչ  
Կը ճանչնամ ես ձեզմէ թշուառ. Աղօթքէ  
Ու զոհերէ ձեր վեհութեան հասած խան  
Աղքատիկ է. ու չըբացած իսկ էր ամ  
Թէ չըլլային այնտեղ մամուկ, մուրացիկ,  
Նղկիւններ որ սին յոյսով կ'օրորուին:

Նրբ ես տըղեկ մ'էի, և դեռ ճշմարտին  
Լոյսը մտքիս չէր ճաճանչեր, դէպ՛ երկին  
Կը յառէի մոլորական իմ աչուիս,  
Որպէս թէ հոմ ակամջ մ'ըլլար լըսելու  
Տրտուծն հոգւոյս, սիրտ մը սրտիս համգումակ,  
Ճմշուածներուն համար տածել զըթութիւն:

Տիտամներուն դէմ ախոյեան կամգնելու  
Արիութիւնն ինձ ո՛վ տըւաւ. ո՛վ փրկեց  
Գերութեմէ, մահէ. Դու իմքն ամէն բան  
Չըրկի, ո՛վ սիրտ իմ, սրբազան բոցով վառ.  
Ու խոնարհիս պիտի 'ծնայի զոհութիւն  
Երկմքի մէջ մեջոդին, դո՛ւ մատմուած,  
Դու պարմանի կորովալից, հըրաւառ:

Ըզքեզ ինչո՞ւ պաշտեմ, Մի՛թէ թշուառին  
Ամոքեցի՞ր ցաւն, և արցունքն եղկելոյն  
Սըրբեցի՞ր դու. Ամենագոր յաւիտեանն  
Նւ ճակտի գիրն յաւերժական, իմ և քու  
Միակ տէրեր, չըկերտեցի՞ր զիս իմք մարդ:

Դու և կարծեցի՞ր թէ գուցէ օր մ'ես ատեմ  
Կեանքն, և խուսեմ ամապատի ծոցն հեռու,  
Ամուրջներուս ծաղիկներուն ես ի զուր  
Հասունութեան ըսպասելով ընդերկար:

Նս կը մըմամ այստեղ մարդեր ըստեղծել  
Ինձի մըմամ. մըմամ ինձի ցեղ մը որ  
Կըրէ, վայլէ, ուրախանայ, արտասուէ,  
Նւ ամարգէ քեզ՝ ինչպէս ես կ'ամարգեմ:

Թարգմ. Հ. Ն. ՓէճԻԿՅԱՆ

1. Պրոմէթէոսի վրայ Կէօթէ սկսեւ էր տրամ մը յօրինել, զոր անկատար թողուց. Այս քնարերգութեան մէջ խոսացուց զաղափարները զոր անոր մէջ կ'ուզէր արտայայտել. Տրամէն միայն երկու արարուածները զրոյս է: